Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 1ης Αυγούστου 2025*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Οδηγία 2009/147/ΕΚ – Διατήρηση των αγρίων πτηνών – Άρθρο 5 – Απαγορεύσεις που αποσκοπούν στη διασφάλιση της προστασίας των πτηνών – Άρθρο 9 – Εξαιρέσεις – Άρθρα 16 και 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Απαγόρευση υλοτομίας κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών»

Στην υπόθεση C-784/23,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Riigikohus (Ανώτατο Δικαστήριο, Εσθονία) με απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Δεκεμβρίου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

OÜ Voore Mets,

AS Lemeks Põlva

κατά

Keskkonnaamet,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. L. Arastey Sahún, πρόεδρο τμήματος, Δ. Γρατσία, E. Regan, J. Passer (εισηγητή) και B. Smulders, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: C. Strömholm, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 11ης Δεκεμβρίου 2024,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η OÜ Voore Mets, εκπροσωπούμενη από τον I. Veso, vandeadvokaat,

– η AS Lemeks Põlva, εκπροσωπούμενη από τον A. Hainsoo και τη M. Paloots,

* Γλώσσα διαδικασίας: η εσθονική.

– η Εσθονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. Kriisa,

– η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις H. Leppo και M. Pere,

– η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις F.-L. Göransson και C. Meyer-Seitz,

– το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, εκπροσωπούμενο από τους M. Allik και W. D. Kuzmienko,

– το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπούμενο από τον M. Alver και την A. Maceroni,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την E. Randvere και τον N. Ruiz García,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 6ης Φεβρουαρίου 2025,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, και του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, τρίτη περίπτωση, της οδηγίας 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ 2010, L 20, σ. 7, στο εξής: οδηγία για τα πτηνά), καθώς και των άρθρων 16 και 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο δύο ένδικων διαφορών μεταξύ, αντιστοίχως, της ΟΫ Voore Mets και της AS Lemeks Põlva, αφενός, και της Keskkonnaamet (Υπηρεσίας Περιβάλλοντος, Εσθονία), αφετέρου, σχετικά με αποφάσεις με τις οποίες η τελευταία ανέστειλε τις εργασίες δασικής υλοτομίας με σκοπό την προστασία της αναπαραγωγής των πτηνών.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία για τα πτηνά

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 3, 5, 7, 8 και 10 της οδηγίας για τα πτηνά έχουν ως εξής:

«(3) Στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών, ένας μεγάλος αριθμός ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση υφίσταται μείωση του πληθυσμού του, η οποία είναι ταχύτατη σε ορισμένες περιπτώσεις και η μείωση αυτή αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, ιδίως εξαιτίας των απειλητικών συνεπειών της για τη βιολογική ισορροπία.

[…]

(5) Η διατήρηση των πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών είναι αναγκαία για την πραγμάτωση των στόχων της [Ευρωπαϊκής] Κοινότητας στους τομείς της βελτιώσεως των συνθηκών ζωής και της αειφόρου ανάπτυξης.

[…]

(7) Η διατήρηση αυτή έχει ως αντικείμενο τη μακροπρόθεσμη προστασία και τη διαχείριση φυσικών πόρων ως αναπόσπαστο μέρος της κληρονομιάς των ευρωπαϊκών λαών. Επιτρέπει τη ρύθμιση των πόρων αυτών και ρυθμίζει την εκμετάλλευσή τους με βάση τα αναγκαία μέτρα για τη διατήρηση και την προσαρμογή των φυσικών ισορροπιών των ειδών στα όρια του λογικά δυνατού.

(8) Η διαφύλαξη, η διατήρηση ή η αποκατάσταση μιας επαρκούς ποικιλίας και εκτάσεως οικοτόπων είναι απαραίτητες για τη διατήρηση όλων των ειδών πτηνών. Ορισμένα είδη πτηνών πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο μέτρων ειδικής διατηρήσεως σε σχέση με τον οικότοπό τους, ώστε να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή τους στην περιοχή εξαπλώσεώς τους. Αυτά τα μέτρα πρέπει ομοίως να λαμβάνουν υπόψη τα αποδημητικά είδη και να είναι συντονισμένα, με σκοπό τη δημιουργία συνεκτικού δικτύου.

[…]

(10) Λόγω του επιπέδου του πληθυσμού τους, της γεωγραφικής κατανομής τους και του ρυθμού αναπαραγωγής τους στο σύνολο της Κοινότητας, ορισμένα είδη μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο θήρας, πράγμα που αποτελεί αποδεκτή εκμετάλλευση, εφόσον θεσπισθούν και τηρηθούν σεβαστά ορισμένα όρια, καθότι η θήρα αυτή πρέπει να είναι συμβατή με τη διατήρηση του πληθυσμού αυτών των ειδών σε ικανοποιητικό επίπεδο.»

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία αφορά τη διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η συνθήκη. Έχει αντικείμενο την προστασία, τη διαχείριση και τη ρύθμιση των ειδών αυτών και κανονίζει την εκμετάλλευσή τους.»

5 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη υιοθετούν όλα τα αναγκαία μέτρα με σκοπό να διατηρηθεί ή να προσαρμοσθεί ο πληθυσμός όλων των ειδών των πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις.»

6 Το άρθρο 5 της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των άρθρων 7 και 9, τα κράτη μέλη υιοθετούν τα αναγκαία μέτρα για να εγκαθιδρύσουν ένα γενικό καθεστώς προστασίας όλων των ειδών πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 και περιλαμβάνουν ειδικότερα την απαγόρευση:

α) τ[ης] εκ προθέσεως [θανατώσεως] ή συλλήψεως πτηνών με οιονδήποτε τρόπο·

β) της εκ προθέσεως καταστροφής ή βλάβης των φωλιών και των αυγών και της αφαιρέσεως των φωλιών·

γ) της συλλογής των αυγών στη φύση και της κατοχής τους, έστω και κενών·

δ) της σκόπιμης ενόχλησης των πτηνών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως, όταν αυτή έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της παρούσας οδηγίας·

ε) της κατοχής των ειδών πτηνών, των οποίων απαγορεύεται η θήρα και η σύλληψη.»

7 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας για τα πτηνά ορίζει τα εξής:

«Εφόσον δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις, τα κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόσουν τις διατάξεις των άρθρων 5 έως 8 για τους εξής λόγους:

α) – για λόγους υγείας και δημόσιας ασφάλειας,

– για λόγους αεροπορικής ασφάλειας,

– για να προληφθούν σοβαρές ζημιές στις καλλιέργειες, στα οικιακά ζώα, στα δάση, στην αλιεία και στα ύδατα,

– για την προστασία της χλωρίδας και πανίδας·

β) για ερευνητικούς και διδακτικούς σκοπούς, για σκοπούς εμπλουτισμού πληθυσμών και επανεισαγωγής, καθώς και για εκτροφή σχετική με αυτές τις ενέργειες·

γ) για να επιτραπεί με αυστηρά ελεγχόμενους όρους και τρόπο επιλεκτικό η σύλληψη, η κράτηση και η ορθολογική εκμετάλλευση ορισμένων πτηνών σε μικρές ποσότητες.»

Η οδηγία για τους οικοτόπους

8 Το άρθρο 12 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία για τους οικοτόπους), προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπισθεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο σημείο α) του παραρτήματος IV, στην περιοχή φυσικής κατανομής τους, που να απαγορεύει:

α) κάθε μορφή σύλληψης ή θανάτωσης, εκ προθέσεως, δειγμάτων αυτών των ειδών λαμβανομένων στη φύση·

β) να παρενοχλούνται εκ προθέσεως τα εν λόγω είδη, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, την περίοδο κατά την οποία τα νεογνά εξαρτώνται από τη μητέρα, τη χειμερία νάρκη και τη μετανάστευση·

γ) την εκ προθέσεως καταστροφή ή τη συλλογή των αυγών στο φυσικό περιβάλλον·

δ) τη βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή των τόπων ανάπαυσης.

2. Τα κράτη μέλη απαγορεύουν την κατοχή, τη μεταφορά, την πώληση, ή την ανταλλαγή και την προσφορά προς πώληση ή ανταλλαγή των δειγμάτων των ειδών που έχουν συλληφθεί στο φυσικό περιβάλλον, εκτός εκείνων που συλλέγησαν νομίμως πριν από τη θέση σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

3. Οι απαγορεύσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 στοιχεία α) και β) και στην παράγραφο 2 εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια της ζωής των ζώων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο.

[…]»

Το εσθονικό δίκαιο

Ο MS

9 Το άρθρο 28 του metsaseadus (MS) (νόμου περί δασών), της 7ης Ιουνίου 2006 (RT I 2006, 30, 232), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών των διαφορών των κύριων δικών (RT I, 04.01.2021, 10) (στο εξής: MS), προβλέπει στην παράγραφο 7 τα εξής:

«Οι υλοτομήσεις συντήρησης πραγματοποιούνται με σκοπό:

[…]

2) να αυξηθεί η αξία του δάσους, να ρυθμιστεί η πυκνότητα και η σύνθεσή του, καθώς και να καταστεί δυνατή η εκμετάλλευση της ξυλείας των δένδρων που θα πέσουν στο εγγύς μέλλον (αραίωση)·

[…]».

10 Το άρθρο 29, παράγραφος 1, του MS ορίζει τα εξής:

«Σε περίπτωση αποψιλωτικής υλοτομίας, όλα τα δένδρα ενός γεωτεμαχίου υλοτομούνται εντός ενός έτους, με εξαίρεση:

1) δένδρα που φέρουν σπόρους, δηλαδή 20 έως 70 δένδρα δασικής πεύκης, ασημένιας σημύδας, ευρωπαϊκής μελίας, κοινής δρυός, σκλήθρας, φτελιάς ή βουνοφτελιάς, μεμονωμένα ή σε μικρές ομάδες ανά εκτάριο, καθώς και βιώσιμα νεαρά δένδρα για αναδάσωση,

[…]

3) δένδρα διατήρησης, δηλαδή δένδρα που είναι απαραίτητα για τη διασφάλιση της βιοποικιλότητας, ή τους κορμούς τους που παραμένουν όρθιοι, με συνολικό όγκο ξύλου κορμού τουλάχιστον πέντε κυβικών μέτρων ανά εκτάριο, ή τουλάχιστον δέκα κυβικών μέτρων ανά εκτάριο, στην περίπτωση αποψιλωτικής υλοτομίας άνω των πέντε εκταρίων.»

11 Το άρθρο 40 του MS προβλέπει τα εξής:

«[…]

(2) Η Υπηρεσία Περιβάλλοντος έχει το δικαίωμα να λαμβάνει αποφάσεις, στηριζόμενη στην εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με την προστασία των δασών, προκειμένου να προλαμβάνει τις δασικές ζημίες και να αποτρέπει την περαιτέρω εξάπλωσή τους. Πέραν των ενδείξεων που προβλέπονται στο άρθρο 25, παράγραφος 9, σημεία 1 έως 5 και 7 έως 9, του παρόντος νόμου, η απόφαση περιλαμβάνει, στο διατακτικό της, διαταγή παύσης της ζημιογόνου δραστηριότητας ή αποχής από κάθε δραστηριότητα ικανή να προκαλέσει ζημία, καθώς και διαταγή εξάλειψης της πηγής του κινδύνου και άρσης των συνεπειών της προκληθείσας ζημίας. Η απόφαση κοινοποιείται στον φορέα των υποχρεώσεων που επιβάλλει υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 25, παράγραφος 8, του παρόντος νόμου.

[…]

(10) Για την προστασία των ζώων κατά την περίοδο αναπαραγωγής τους, ο αρμόδιος για τον τομέα υπουργός μπορεί, με κανονιστική απόφαση, να περιορίσει τις εργασίες υλοτομίας στις πολυεπίπεδες συστάδες και στις μικτές συστάδες κατά την περίοδο από τις 15 Απριλίου έως τις 15 Ιουνίου.

[…]»

12 Το άρθρο 41 του MS έχει ως εξής:

«(1) Ο ιδιοκτήτης του δάσους ή ο αντιπρόσωπός του […] υποβάλλει δασική κοινοποίηση στην Υπηρεσία Περιβάλλοντος:

1) για τις προγραμματισμένες εργασίες υλοτομίας, με εξαίρεση την υλοτομία βελτιώσεως·

[…]

(8) Εάν η προγραμματισμένη υλοτόμηση δεν είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις της νομοθεσίας, η Υπηρεσία Περιβάλλοντος έχει το δικαίωμα να αρνηθεί την καταχώρισή της, αιτιολογώντας γραπτώς την άρνησή της και διατυπώνοντας συστάσεις για τη συμμόρφωση της δραστηριότητας με τη νομοθεσία.

(8^1) Εάν η προγραμματισμένη υλοτόμηση είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις της νομοθεσίας, η Υπηρεσία Περιβάλλοντος την καταχωρίζει στο μητρώο δασών. […]»

Ο LoKS

13 Κατά το άρθρο 2 του loomakaitseseadus (LoKS) (νόμου περί προστασίας των ζώων), της 13ης Δεκεμβρίου 2000 (RT I 2001, 3, 4), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών των διαφορών των κύριων δικών (RT I, 30.12.2020, 12) (στο εξής: LoKS):

«(1) Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου, […] τα πτηνά […] είναι ζώα.

[…]»

14 Κατά το άρθρο 7 του LoKS:

«(1) Προκειμένου να αποφευχθεί ο θάνατος των άγριων ζώων, οι αρχές επιβολής του νόμου έχουν το δικαίωμα:

[…]

3) να αναστέλλουν τις […] δασικές εργασίες κατά την περίοδο αναπαραγωγής των άγριων ζώων.

[…]»

Ο LKS

15 Κατά το άρθρο 55 του looduskaitseseadus (LKS) (νόμου περί προστασίας της φύσης), της 21ης Απριλίου 2004 (RT I 2004, 38, 258), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών των διαφορών των κύριων δικών (RT I, 30.12.2020, 7) (στο εξής: LKS):

«(1) Απαγορεύεται η εκ προθέσεως θανάτωση δείγματος προστατευόμενου είδους, εκτός εάν πρόκειται για ευθανασία.

[…]

(3) Η θανάτωση δείγματος προστατευόμενου είδους κατηγορίας II ή III επιτρέπεται:

[…]

4) όταν τούτο είναι αναγκαίο για την αποτροπή βλαβών σε […] άλλα σημαντικά αγαθά.

[…]

(5) Στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 […] και στην παράγραφο 3, σημεία 2 έως 5 του παρόντος άρθρου, η θανάτωση του ζώου χρήζει έγκρισης της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος.

(5^1) Η έγκριση που αναφέρεται στην παράγραφο 5 και στην παράγραφο 6^1, σημεία 1 και 2, του παρόντος άρθρου μπορεί να χορηγηθεί εφόσον δεν υπάρχουν άλλα μέτρα λιγότερο επιζήμια για τα ζώα και τα πτηνά για τη διευθέτηση της κατάστασης. Η σχετική άδεια πρέπει να μνημονεύει

1) τα είδη και τα δείγματα για τα οποία χορηγείται η έγκριση·

2) τα μέσα, τα συστήματα ή τις μεθόδους που επιτρέπονται για τις δραστηριότητες·

3) υπό ποιες συνθήκες κινδύνου, ποια στιγμή και σε ποιον τόπο μπορούν να ασκούνται οι δραστηριότητες·

4) σε ποιον χορηγείται η έγκριση·

5) τα μέσα επιτήρησης ή άλλα μέσα παρακολούθησης και ελέγχου των αποτελεσμάτων.

[…]

(6[1]) Στην περίπτωση των άγριων πτηνών, απαγορεύονται:

1) η εκ προθέσεως καταστροφή και βλάβη των φωλιών και των αυγών ή η αφαίρεση των φωλιών, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 3, σημεία 2 έως 5, του παρόντος άρθρου με την έγκριση της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος·

2) η εκ προθέσεως ενόχληση, ιδίως κατά τη φωλεοποίηση και την εξάρτηση, πλην […] των περιπτώσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 3, σημεία 2 έως 5, του παρόντος άρθρου με την έγκριση της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος […]

[…]»

Ο κώδικας διαχείρισης των δασών

16 Το άρθρο 22 του Metsa majandamise eeskiri (κώδικα διαχείρισης των δασών) (RTL 2007, 2, 16), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών των διαφορών των κύριων δικών (RT I, 06.04.2021, 8), προβλέπει τα εξής:

«[…]

(5) Η πρωτοβουλία για την εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με την προστασία των δασών αναλαμβάνεται από την Υπηρεσία Περιβάλλοντος με βάση τις πληροφορίες που λαμβάνονται μέσω δασικής κοινοποίησης ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο:

1) με σκοπό την έκδοση απόφασης για την πρόληψη των δασικών ζημιών και την αποτροπή της περαιτέρω εξάπλωσής τους·

[…]

(6) Προκειμένου να αναθέσει την εκπόνηση εμπειρογνωμοσύνης σχετικά με την προστασία των δασών, ο ιδιοκτήτης του δάσους υποβάλλει στην Υπηρεσία Περιβάλλοντος κοινοποίηση δασικών ζημιών με σκοπό την αναδάσωση δάσους που έχει καταστραφεί κατόπιν καταιγίδας, πλημμύρας, δασικής πυρκαγιάς μεγάλης κλίμακας ή άλλων σημαντικών ζημιών που προκλήθηκαν από φυσικό φαινόμενο […], ή το οποίο βρίσκεται σε κακή κατάσταση λόγω φυσικών παραγόντων, καθώς και την αναδάσωση δασικής συστάδας που παρουσιάζει ελαττωματικό φαινότυπο ή η οποία, για λόγο ανεξάρτητο από τον ιδιοκτήτη του δάσους, έχει χαμηλή επιφάνεια βάσης και χαμηλή πυκνότητα. […]».

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

17 Την άνοιξη του 2021 η Voore Mets πραγματοποίησε εργασίες δασικής υλοτομίας στην έκταση Pällo-Reino, η οποία βρίσκεται στον δήμο Jõgeva (Εσθονία), βάσει καταχωρισμένων δασικών κοινοποιήσεων. Επρόκειτο για εργασίες αποψιλωτικής υλοτομίας, κατά την έννοια του άρθρου 29, παράγραφος 1, του MS.

18 Από την πλευρά της, η Lemeks Põlva αγόρασε από τον ιδιοκτήτη της έκτασης Järveääre, η οποία βρίσκεται στον Δήμο Põlva (Εσθονία), το δικαίωμα εκμετάλλευσης ιστάμενης ξυλείας. Οι από 4 Μαΐου 2021 δασικές ανακοινώσεις της προέβλεπαν την πραγματοποίηση εργασιών αραίωσης, κατά την έννοια του άρθρου 28, παράγραφος 7, του MS, σε γεωτεμάχιο της εν λόγω έκτασης και εργασιών αποψιλωτικής υλοτομίας σε τέσσερα άλλα γεωτεμάχια της ίδιας έκτασης.

19 Με αποφάσεις της 17ης και της 21ης Μαΐου 2021, η Υπηρεσία Περιβάλλοντος ανέστειλε, αρχικώς έως τις 21 Μαΐου 2021 και στη συνέχεια έως τις 31 Ιουλίου 2021, τις εργασίες δασικής υλοτομίας που πραγματοποιούσε η Voore Mets στην έκταση Pällo-Reino. Με αποφάσεις της 21ης και της 26ης Μαΐου 2021, η Υπηρεσία Περιβάλλοντος ανέστειλε επίσης, αρχικώς έως τις 26 Μαΐου 2021 και στη συνέχεια έως τις 15 Ιουλίου 2021, τις εργασίες δασικής υλοτομίας που πραγματοποιούσε η Lemeks Põlva στην έκταση Järveääre.

20 Οι αποφάσεις αυτές εκδόθηκαν βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 1, σημείο 3, του LoKS και του άρθρου 55, παράγραφος 6[1], του LKS. Οι πρώτες αποφάσεις, ήτοι αυτή που απευθύνθηκε στη Voore Mets στις 17 Μαΐου 2021 και εκείνη που απευθύνθηκε στη Lemeks Põlva στις 21 Μαΐου 2021, στηρίζονται στη διαπίστωση ότι είναι επιστημονικώς αποδεδειγμένο ότι σε κάθε δάσος αναπαράγεται τουλάχιστον ένα ζεύγος φωλεοποιών πτηνών ανά εκτάριο, οπότε η συνέχιση των εργασιών δασικής υλοτομίας ενέχει πραγματικό κίνδυνο ενόχλησης των πτηνών κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγής και της εξάρτησης, καθώς και καταστροφής ή βλάβης των φωλιών. Οι δεύτερες αποφάσεις, ήτοι αυτή που απευθύνθηκε στη Voore Mets στις 21 Μαΐου 2021 και εκείνη που απευθύνθηκε στη Lemeks Põlva στις 26 Μαΐου 2021, αναφέρουν, επιπλέον, ότι από τις επισκέψεις στις οικείες εκτάσεις κατέστη εφικτό να διαπιστωθεί, σε καθεμία από τις δύο περιπτώσεις, βέβαιη, πιθανή ή ενδεχόμενη φωλεοποίηση δέκα διαφορετικών ειδών πτηνών στις οικείες εκτάσεις.

21 Ειδικότερα, αφενός, σύμφωνα με την απόφαση της 21ης Μαΐου 2021 που απευθύνθηκε στη Voore Mets, κατά τη διάρκεια επιτόπιας επίσκεψης που οργανώθηκε αυθημερόν στην έκταση Pällo-Reino ακούστηκαν κελαηδήματα, αναγνωρίστηκαν δε τα ακόλουθα δε πτηνά, τα οποία ευλόγως μπορεί να υποτεθεί ότι φωλιάζουν στον ίδιο τομέα, από το κελάηδημα ή την εμφάνισή τους: ο δασοφυλλοσκόπος (Phylloscopus sibilatrix), ο τρυποφράκτης (Troglodytes troglodytes), ο κότσυφας (Turdus merula), η τσίχλα (Turdus philomelos) και ο σπίνος (Fringilla coelebs). Εκτός αυτού, διαπιστώθηκε πιθανή φωλεοποίηση του δεντροτσοπανάκου (Sitta europaea) και του πύρρουλα (Pyrrhula pyrrhula). Επιπλέον, με την απόφαση αυτή επισημάνθηκε ότι είναι πολύ πιθανό στο οικείο γεωτεμάχιο να αναπαράγονται επίσης ο δενδροφυλλοσκόπος (Phylloscopus collybita), ο θαμνοφυλλοσκόπος (Phylloscopus trochilus) και ο νανομυγοχάφτης (Ficedula parva). Στο πλαίσιο αυτό, η εν λόγω απόφαση διευκρινίζει ότι η αναστολή των δραστηριοτήτων υλοτομίας μέχρι τις 31 Ιουλίου διασφαλίζει την προστασία των πτηνών που αναπαράγονται αργά, όπως ο δασοφυλλοσκόπος.

22 Αφετέρου, σύμφωνα με την απόφαση της 26ης Μαΐου 2021, που απευθύνθηκε στη Lemeks Põlva, από την επίσκεψη του γεωτεμαχίου του Järveääre κατέστη δυνατό να διαπιστωθεί βέβαιη φωλεοποίηση του πευκοδρυοκολάπτη (Dendrocopos major) και του σπίνου, πιθανή φωλεοποίηση του καλόγερου (Parus major) και της κίσσας (Garrulus glandarius), καθώς και ενδεχόμενη φωλεοποίηση του δενδροφυλλοσκόπου, του δασοφυλλοσκόπου, του κηποτσιροβάκου (Sylvia borin), του τρυποφράχτη, του θαμνοψάλτη (Prunella modularis) και του κοκκινολαίμη (Erithacus rubecula).

23 Το Tallinna Halduskohus (διοικητικό πρωτοδικείο του Ταλίν, Εσθονία) απέρριψε την αγωγή με την οποία η Voore Mets ζήτησε την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη εξαιτίας της ακινητοποίησης και, εν συνεχεία, της μετακίνησης του δασικού εξοπλισμού της, και η οποία φέρεται να προκλήθηκε από την Υπηρεσία Περιβάλλοντος λόγω των δύο αποφάσεων που την αφορούσαν. Η ως άνω απόφαση επικυρώθηκε από το Tallinna Ringkonnakohus (εφετείο Ταλίν, Εσθονία).

24 Όσον αφορά τις προσφυγές που άσκησε η Lemeks Põlva ζητώντας να διαπιστωθεί ο παράνομος χαρακτήρας των αποφάσεων που την αφορούσαν, το Tartu Halduskohus (διοικητικό πρωτοδικείο Tartu, Εσθονία) έκανε εν μέρει δεκτές τις προσφυγές αυτές και διαπίστωσε την έλλειψη νομιμότητας της απόφασης της 26ης Μαΐου 2021, με το σκεπτικό, μεταξύ άλλων, ότι η εν λόγω απόφαση δεν εξέτασε το ζήτημα του σύμφωνου με την αρχή της αναλογικότητας χαρακτήρα της πλήρους απαγόρευσης των εργασιών δασικής υλοτομίας επί ενάμισι περίπου μήνα, λαμβανομένων υπόψη του αριθμού των πτηνών που φωλιάζουν στην οικεία έκταση, των περιόδων φωλεοποίησης των πτηνών αυτών και των συμφερόντων της ως άνω προσφεύγουσας της κύριας δίκης, καθώς και ότι η τελευταία δεν είχε ακουστεί. Εντούτοις, το Tartu Ringkonnakohus (εφετείο Tartu, Εσθονία) εξαφάνισε την πρωτόδικη απόφαση κατά το μέρος που έκανε δεκτές τις ανωτέρω προσφυγές.

25 Επιληφθέν αιτήσεων αναιρέσεως των Voore Mets και Lemeks Põlva, το Riigikohus (Ανώτατο Δικαστήριο, Εσθονία), ήτοι το αιτούν δικαστήριο, διερωτάται, πρώτον, ως προς το ζήτημα αν η έννοια της «πρόθεσης», κατά το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά, πρέπει να ερμηνεύεται κατά τον ίδιο τρόπο όπως στην περίπτωση του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους, ήτοι υπό την έννοια, μεταξύ άλλων, ότι η προϋπόθεση σχετικά με τον εκ προθέσεως χαρακτήρα πρέπει να θεωρείται ότι πληρούται όχι μόνον όταν αποδεικνύεται ότι ο αυτουργός της πράξης θέλησε τη θανάτωση ή την ενόχληση ενός δείγματος των πτηνών ή ακόμη την καταστροφή ή τη βλάβη των φωλιών ή των αυγών τους, αλλά και όταν αποδεικνύεται ότι αποδέχθηκε τουλάχιστον την πιθανότητα τέτοιας θανάτωσης, ενόχλησης, καταστροφής ή βλάβης.

26 Σε περίπτωση που τούτο ισχύει, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, κατά δεύτερον, ποιες περιστάσεις επαρκούν προκειμένου να συναχθεί η ύπαρξη τέτοιας αποδοχής. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η παρουσία ενός ζεύγους πτηνών ανά εκτάριο, η οποία επισημαίνεται στις πρώτες αποφάσεις βάσει επιστημονικών δεδομένων, δεν υπερβαίνει κατ' ανάγκην το όριο πέραν του οποίου ο φορέας δασικής εκμετάλλευσης πρέπει να θεωρείται ότι έχει αποδεχθεί το ενδεχόμενο θανάτωσης ή ενόχλησης πτηνών ή καταστροφής ή βλάβης των φωλιών ή των αυγών τους. Αντιθέτως, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά a priori ότι, από τη στιγμή που συντρέχουν οι πρόσθετες περιστάσεις που διαπιστώθηκαν με τις δεύτερες αποφάσεις, υφίσταται κατ' ανάγκην αποδοχή του γεγονότος ότι η αποψιλωτική υλοτομία που πραγματοποιείται κατά την περίοδο φωλεοποίησης ενδέχεται να προκαλέσει τον θάνατο των πτηνών και την καταστροφή των φωλιών και των αυγών τους. Ωστόσο, θα μπορούσε να τεθεί το ερώτημα κατά πόσον η υλοτόμηση μπορεί να θεωρηθεί ως εκ προθέσεως θανάτωση, ενόχληση, καταστροφή ή βλάβη, κατά την έννοια του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά, αν από κανένα στοιχείο δεν μπορεί να συναχθεί φωλεοποίηση απειλούμενων πτηνών στη ζώνη υλοτόμησης και αν η οικεία δραστηριότητα δεν έχει ως σκοπό τη θανάτωση ή την ενόχληση των πτηνών ή ακόμη την καταστροφή ή τη βλάβη των φωλιών. Το γεγονός ότι όλα τα είδη πτηνών πρέπει να υπάγονται σε καθεστώς προστασίας δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι όλα τα πτηνά πρέπει να προστατεύονται κατά τον ίδιο τρόπο. Συγκεκριμένα, κατά το αιτούν δικαστήριο, το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο τελολογικής ερμηνείας, ήτοι ερμηνείας η οποία να λαμβάνει υπόψη τον σκοπό του άρθρου 2 της οδηγίας αυτής.

27 Κατά τρίτον, αν οι επίμαχες στην κύρια δίκη εργασίες υλοτομίας πρέπει να θεωρηθούν ως πρόθεση θανάτωσης ή ενόχλησης των πτηνών ή ακόμη καταστροφής ή βλάβης των φωλιών ή των αυγών τους, είναι αναγκαίο, κατά το αιτούν δικαστήριο, να καθοριστεί αν το άρθρο 9 της οδηγίας για τα πτηνά επιτρέπει εξαίρεση από τις απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας αυτής.

28 Τέλος, κατά τέταρτον, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η αδυναμία χορήγησης εξαίρεσης ή η υποβολή της σε υπερβολικά αυστηρές προϋποθέσεις θα μπορούσε, λόγω του δυσανάλογου χαρακτήρα της, να προσκρούει στην επιχειρηματική ελευθερία και να προσβάλλει το θεμελιώδες δικαίωμα της ιδιοκτησίας τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 16 και 17 του Χάρτη, με αποτέλεσμα να εγείρεται, κατά περίπτωση, ζήτημα συμβατότητας της οδηγίας για τα πτηνά με τις Συνθήκες καθώς και ζήτημα κύρους της.

29 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Riigikohus (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά την έννοια ότι οι απαγορεύσεις που προβλέπει ισχύουν μόνον στον βαθμό που αυτό είναι αναγκαίο για τη διατήρηση του πληθυσμού των οικείων ειδών πτηνών σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις, κατά την έννοια του άρθρου 2 της εν λόγω οδηγίας, εφόσον η θανάτωση ή ενόχληση των πτηνών ή η καταστροφή ή βλάβη των φωλιών ή των αυγών τους δεν αποτελούν τον σκοπό της επίμαχης πράξης;

2) Έχει το άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της ίδιας οδηγίας, την έννοια ότι οι πράξεις που απαγορεύονται από τις διατάξεις αυτές κατά την περίοδο αναπαραγωγής των πτηνών είναι σκόπιμες, μεταξύ άλλων, όταν, βάσει επιστημονικών δεδομένων και της παρατηρήσεως μεμονωμένων πτηνών, μπορεί να θεωρηθεί ότι σε δάσος που πρόκειται να υλοτομηθεί πλήρως (αποψιλωτική υλοτομία) φωλιάζουν περίπου δέκα ζεύγη πτηνών ανά εκτάριο, χωρίς να έχει διαπιστωθεί ότι στην επιφάνεια της υλοτόμησης φωλιάζουν άτομα ειδών πτηνών που βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση;

3) Έχει το άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της ίδιας οδηγίας, την έννοια ότι οι πράξεις που απαγορεύονται από τις διατάξεις αυτές κατά την περίοδο αναπαραγωγής των πτηνών είναι σκόπιμες, μεταξύ άλλων, όταν, βάσει επιστημονικών δεδομένων και της παρατηρήσεως μεμονωμένων πτηνών, μπορεί να θεωρηθεί ότι σε δάσος στο οποίο πρόκειται να υλοτομηθεί μέρος μόνο των δένδρων (αραίωση) φωλιάζουν περίπου δέκα ζεύγη πτηνών ανά εκτάριο, χωρίς να συντρέχει λόγος να υποτεθεί ότι στην επιφάνεια της υλοτόμησης φωλιάζουν άτομα ειδών πτηνών που βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση;

4) Έχει το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, τρίτη περίπτωση, της οδηγίας για τα πτηνά, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας, την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε νομοθετικές διατάξεις κράτους μέλους οι οποίες επιτρέπουν εξαίρεση από τις απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της εν λόγω οδηγίας, ώστε να καθίσταται δυνατή η πραγματοποίηση αποψιλωτικής υλοτομίας κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως των πτηνών, προκειμένου να αποφευχθεί σοβαρή ζημία στο δάσος ως ιδιοκτησία;

5) Έχει το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, τρίτη περίπτωση, της οδηγίας για τα πτηνά, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας, την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε νομοθετικές διατάξεις κράτους μέλους οι οποίες επιτρέπουν εξαίρεση από τις απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της εν λόγω οδηγίας, ώστε να καθίσταται δυνατή η πραγματοποίηση αραίωσης κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως των πτηνών, προκειμένου να αποφευχθεί σοβαρή ζημία στο δάσος ως ιδιοκτησία;

6) Αν η οδηγία για τα πτηνά δεν επιτρέπει την πραγματοποίηση αποψιλωτικής υλοτομίας κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως των πτηνών προκειμένου να αποφευχθεί σοβαρή ζημία στο δάσος ως ιδιοκτησία, είναι μια τέτοια ρύθμιση σύμφωνη με τα άρθρα 16 και 17 του [Χάρτη] και ισχύει ακόμη και αν η υλοτόμηση δεν βλάπτει είδη πτηνών που βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση;

7) Αν η οδηγία για τα πτηνά δεν επιτρέπει την πραγματοποίηση αραίωσης κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως των πτηνών προκειμένου να αποφευχθεί σοβαρή ζημία στο δάσος ως ιδιοκτησία, είναι μια τέτοια ρύθμιση σύμφωνη με τα άρθρα 16 και 17 του Χάρτη και ισχύει ακόμη και αν η υλοτόμηση δεν βλάπτει είδη πτηνών που βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση;»

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

30 Η Voore Mets και η Lemeks Põlva φρονούν ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη. Κατά την άποψή τους, σε όλα τα υποβληθέντα ερωτήματα έχει, κατ' ουσίαν, ήδη δοθεί απάντηση με τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Föreningen Skydda Skogen (C-473/19 και C-474/19, EU:C:2020:699), ενώ από την απόφαση της 4ης Μαρτίου 2021, Föreningen Skydda Skogen (C-473/19 και C-474/19, EU:C:2021:166), ουδόλως προκύπτει ότι η έννοια της «πρόθεσης» του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά πρέπει να ερμηνεύεται κατά τον ίδιο τρόπο με εκείνην του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους. Εξάλλου, η έλλειψη νομικής δυσχέρειας η οποία να καθιστά αναγκαία την ερμηνεία του Δικαστηρίου πιστοποιείται από το γεγονός ότι κανένα άλλο κράτος μέλος πλην της Δημοκρατίας της Εσθονίας δεν αναστέλλει, βάσει των διατάξεων μεταφοράς της οδηγίας για τα πτηνά στο εσωτερικό δίκαιο, τις δραστηριότητες υλοτομίας κατά την εαρινή-θερινή περίοδο στα δάση που προορίζονται για δασοκομία και τα οποία δεν τυγχάνουν προστασίας προς διασφάλιση της προστασίας των πτηνών. Η Voore Mets προσθέτει ότι η εξέταση της υπόθεσης ενώπιον του Δικαστηρίου θα οδηγούσε σε υπέρβαση της εύλογης προθεσμίας εκδίκασης των διαφορών των κύριων δικών.

31 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, τα εθνικά δικαστήρια έχουν ευρύτατη ευχέρεια να υποβάλλουν στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης. Εναπόκειται αποκλειστικώς στο επιληφθέν της διαφοράς εθνικό δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο που γνωρίζει το εθνικό του δίκαιο και φέρει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, όταν τα υποβαλλόμενα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία ή το κύρος κανόνα του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο οφείλει κατ' αρχήν να απαντήσει. Επομένως, τα ερωτήματα τα οποία υποβάλλονται από τα εθνικά δικαστήρια θεωρούνται, κατά τεκμήριο, λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να απαντήσει σε προδικαστικό ερώτημα εθνικού δικαστηρίου μόνον όταν προκύπτει προδήλως ότι η ερμηνεία την οποία ζητεί το εθνικό

δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, αν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη αν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στο εν λόγω ερώτημα (απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, GE Auto Service Leasing, C-294/20, EU:C:2021:723, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

32 Επομένως, το γεγονός ότι η απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα μπορεί να συναχθεί από τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Föreningen Skydda Skogen (C-473/19 και C-474/19, EU:C:2020:699) και από την απόφαση της 4ης Μαρτίου 2021, Föreningen Skydda Skogen (C-473/19 και C-474/19, EU:C:2021:166), και ότι δεν δημιουργεί καμία νομική δυσχέρεια, ακόμη και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένο, δεν είναι ικανό να καταστήσει την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως απαράδεκτη.

33 Πράγματι, αφενός, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία υφίσταται νομολογία του Δικαστηρίου επιλύουσα το επίμαχο νομικό ζήτημα, τα εθνικά δικαστήρια διατηρούν πλήρως την ευχέρεια να υποβάλουν αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο εάν το κρίνουν σκόπιμο, το δε γεγονός ότι οι επίμαχες διατάξεις έχουν ήδη ερμηνευθεί από το Δικαστήριο δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να αποφανθεί εκ νέου (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, σκέψη 37 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία) και, αφετέρου, ουδόλως εμποδίζεται εθνικό δικαστήριο να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα για την απάντηση των οποίων, κατά την άποψη των διαδίκων της κύριας δίκης, δεν υπάρχει περιθώριο για καμία εύλογη αμφιβολία (πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Viva Telecom Bulgaria, C-257/20, EU:C:2022:125, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34 Από τη νομολογία που μνημονεύθηκε στη σκέψη 31 της παρούσας απόφασης προκύπτει επίσης ότι η διάρκεια της ένδικης διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων δεν ασκεί επιρροή για την εκτίμηση του παραδεκτού αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως υποβληθείσας από ένα από τα δικαστήρια αυτά δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

35 Η εκτίμηση αυτή δεν αναιρείται από το γεγονός ότι τόσο το αιτούν δικαστήριο όσο και το Δικαστήριο οφείλουν να τηρούν τη γενική αρχή του δικαίου κατά την οποία κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να εκδικαστεί η υπόθεσή του εντός εύλογης προθεσμίας, αρχή η οποία επαναλαμβάνεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), καθώς και στο άρθρο 47 του Χάρτη.

36 Πράγματι, η εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ερμηνεία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ συνιστά ένα ελάχιστο όριο προστασίας το οποίο πρέπει να λαμβάνει υπόψη το Δικαστήριο όταν ερμηνεύει τα αντίστοιχα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο άρθρο 47 του Χάρτη, υπό το πρίσμα του άρθρου 52, παράγραφος 3, του Χάρτη (πρβλ. απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2024, Ordre des avocats du Barreau de Luxembourg, C-432/23, EU:C:2024:791, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

37 Πάντως, από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι, προκειμένου να καθοριστεί αν η διάρκεια διαδικασίας ενώπιον εθνικού δικαστηρίου προσέβαλε το δικαίωμα που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, δεν πρέπει να συνεκτιμάται η διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μια τέτοια συνεκτίμηση θα έθιγε το σύστημα που καθιερώνει το ως άνω άρθρο 267 και τον σκοπό που επιδιώκεται κατ' ουσίαν με το εν λόγω άρθρο 267

(αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 26ης Φεβρουαρίου 1998, Παφίτης κ.λπ. κατά Ελλάδας, CE:ECHR:1998:0226JUD002032392 § 95, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, Koua Poirrez κατά Γαλλίας, CE:ECHR:2003:0930JUD004089298 § 61).

38 Επομένως, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

39 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Voore Mets καλεί το Δικαστήριο να απαντήσει σε ερωτήματα διαφορετικά από εκείνα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.

40 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, και όχι στους διαδίκους της κύριας δίκης, να απευθυνθεί στο Δικαστήριο. Επομένως, δυνατότητα καθορισμού των ερωτημάτων που πρέπει να υποβληθούν στο Δικαστήριο έχει μόνο το εθνικό δικαστήριο, οι δε διάδικοι δεν μπορούν να αλλάξουν το περιεχόμενό τους (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, T-Mobile Czech Republic και Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Επομένως, το να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα που υπέβαλαν οι διάδικοι της κύριας δίκης θα ήταν ασύμβατο με τον ρόλο που ανατίθεται στο Δικαστήριο από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ. Επιπλέον, το να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα αυτά θα αντέβαινε προς την υποχρέωση του Δικαστηρίου να διασφαλίζει στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στα ενδιαφερόμενα μέρη τη δυνατότητα να υποβάλλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λαμβανομένου υπόψη ότι, δυνάμει της διατάξεως αυτής, στα ενδιαφερόμενα μέρη κοινοποιούνται μόνον οι αποφάσεις περί παραπομπής (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, T-Mobile Czech Republic και Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

42 Κατά συνέπεια, παρέλκει η απάντηση στα ερωτήματα που υπέβαλε στο Δικαστήριο η Voore Mets.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

43 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 5, στοιχεία α', β' και δ', της οδηγίας για τα πτηνά έχει την έννοια ότι, όταν ο σκοπός της οικείας ανθρώπινης δραστηριότητας είναι άλλος πλην της σύλληψης, της θανάτωσης ή της ενόχλησης των πτηνών ή της καταστροφής ή της βλάβης των φωλιών ή των αυγών τους, οι απαγορεύσεις που προβλέπει η διάταξη αυτή εφαρμόζονται μόνο στο μέτρο που είναι αναγκαίες για τη διατήρηση ή την προσαρμογή του πληθυσμού των οικείων ειδών πτηνών, κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας αυτής, σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων.

44 Το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά επιβάλλει στα κράτη μέλη, με την επιφύλαξη των άρθρων 7 και 9 της οδηγίας αυτής, την υποχρέωση να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα για να εγκαθιδρύσουν ένα γενικό καθεστώς προστασίας όλων των ειδών πτηνών που μνημονεύονται στο άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας. Στο εν λόγω καθεστώς καταλέγεται, μεταξύ άλλων, κατά το άρθρο 5, στοιχεία α', β' και δ', της ίδιας οδηγίας, η απαγόρευση, πρώτον, «τ[ης] εκ προθέσεως [θανατώσεως] ή συλλήψεως πτηνών με οιονδήποτε τρόπο», δεύτερον, «της εκ προθέσεως

καταστροφής ή βλάβης των φωλιών και των αυγών και της αφαιρέσεως των φωλιών» και, τρίτον, «της σκόπιμης ενόχλησης των πτηνών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως, όταν αυτή έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της παρούσας οδηγίας».

45 Κατά πρώτον, τόσο από το γράμμα του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, της τελευταίας, όσο και από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το εν λόγω άρθρο 5 καθώς και από το αντικείμενο και τον σκοπό της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι οι απαγορεύσεις του τελευταίου αυτού άρθρου εφαρμόζονται σε όλα τα είδη πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζονται οι Συνθήκες, χωρίς επομένως η εφαρμογή των απαγορεύσεων αυτών να περιορίζεται σε ορισμένα συγκεκριμένα είδη πτηνών ή σε είδη που απειλούνται σε κάποιο βαθμό ή των οποίων ο πληθυσμός τείνει να μειωθεί μακροπρόθεσμα (πρβλ. απόφαση της 4ης Μαρτίου 2021, Föreningen Skydda Skogen, C-473/19 και C-474/19, EU:C:2021:166, σκέψεις 36, 37 και 45).

46 Κατά δεύτερον, όσον αφορά την προϋπόθεση σχετικά με τον εκ προθέσεως χαρακτήρα η οποία προβλέπεται στο άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά, επισημαίνεται ότι, κατά την ερμηνεία του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχεία α′ έως γ′, της οδηγίας για τους οικοτόπους, το οποίο προβλέπει απαγορεύσεις ανάλογες με εκείνες του άρθρου 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, για να πληρούται η προϋπόθεση αυτή, πρέπει να αποδεικνύεται ότι ο αυτουργός της πράξης θέλησε τη σύλληψη ή τη θανάτωση ενός δείγματος προστατευομένου ζωικού είδους, την ενόχληση των ειδών αυτών ή την καταστροφή των αυγών ή, τουλάχιστον, αποδέχθηκε την πιθανότητα σύλληψης, θανάτωσης, ενόχλησης ή καταστροφής (πρβλ. απόφαση της 4ης Μαρτίου 2021, Föreningen Skydda Skogen, C-473/19 και C-474/19, EU:C:2021:166, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

47 Υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, λαμβανομένων υπόψη των απαιτήσεων για ενότητα και συνοχή της έννομης τάξεως της Ένωσης, στις έννοιες που χρησιμοποιούνται σε πράξεις εκδοθείσες στον ίδιο τομέα πρέπει να αποδίδεται το ίδιο νόημα (απόφαση της 21ης Μαρτίου 2024, Marvesa Rotterdam, C-7/23, EU:C:2024:257, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της ομοιότητας, αφενός, του γράμματος του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους και του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά και, αφετέρου, της θέσης που καταλαμβάνουν τα άρθρα αυτά εντός του αντίστοιχου κανονιστικού πλαισίου τους, η έννοια της «πρόθεσης» που περιλαμβάνεται στο εν λόγω άρθρο 5 πρέπει να ερμηνεύεται κατά τον ίδιο τρόπο με εκείνον που δέχθηκε το Δικαστήριο για την έννοια αυτή στο πλαίσιο του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους.

48 Εξάλλου, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η ερμηνεία της έννοιας της «πρόθεσης» κατά τον τρόπο που περιγράφεται στη σκέψη 46 της παρούσας απόφασης απορρέει από τις αποφάσεις της 30ής Ιανουαρίου 2002, Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-103/00, EU:C:2002:60, σκέψεις 34 έως 36), και της 18ης Μαΐου 2006, Επιτροπή κατά Ισπανίας (C-221/04, EU:C:2006:329, σκέψη 71). Ως εκ τούτου, εξ αυτού μπορεί να συναχθεί ότι, όταν εξέδωσε την οδηγία για τα πτηνά κατά τη διάρκεια του έτους 2009, ο νομοθέτης της Ένωσης, καθόσον δεν περιέλαβε διευκρινίσεις σχετικά με την προϋπόθεση περί του εκ προθέσεως χαρακτήρα που προβλέπεται στο άρθρο 5 της οδηγίας αυτής, με σκοπό, μεταξύ άλλων, να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής του οι πράξεις που δεν έχουν ως σκοπό τη σύλληψη, τη θανάτωση ή την ενόχληση των πτηνών ή την καταστροφή ή τη βλάβη των φωλιών ή των αυγών τους, θέλησε να προσδώσει στην προϋπόθεση αυτή την ίδια έννοια με εκείνη που έχει στο πλαίσιο του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους.

49 Επομένως, οι απαγορεύσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά εφαρμόζονται όχι μόνο στις ανθρώπινες δραστηριότητες που έχουν ως σκοπό τη σύλληψη, τη θανάτωση και την ενόχληση πτηνών, ή την καταστροφή ή τη βλάβη των φωλιών ή των αυγών τους, αλλά και στις ανθρώπινες δραστηριότητες οι οποίες, αν και προδήλως δεν έχουν τέτοιο σκοπό, συνεπάγονται την αποδοχή της πιθανότητας τέτοιας σύλληψης, θανάτωσης, ενόχλησης, καταστροφής ή βλάβης.

50 Όσον αφορά, κατά τρίτον, το ζήτημα αν, όταν ο σκοπός ανθρώπινης δραστηριότητας είναι προδήλως άλλος πλην της σύλληψης, της θανάτωσης και της ενόχλησης πτηνών ή της καταστροφής ή βλάβης των φωλιών ή των αυγών τους, οι απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά εφαρμόζονται μόνο στο μέτρο που είναι αναγκαίες για τη διατήρηση ή την προσαρμογή του πληθυσμού των οικείων ειδών πτηνών, κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας αυτής, σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων, διαπιστώνεται ότι μόνον το άρθρο 5, στοιχείο δ′, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι η εκεί προβλεπόμενη απαγόρευση, ήτοι η απαγόρευση της εκ προθέσεως ενόχλησης των πτηνών, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης, εφαρμόζεται «όταν [η ενόχληση] έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της [οδηγίας για τα πτηνά]».

51 Όσον αφορά το περιεχόμενο της προϋπόθεσης αυτής, υπενθυμίζεται ότι σκοπός της οδηγίας για τα πτηνά είναι, όπως προκύπτει από το άρθρο της 1, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αιτιολογικών της σκέψεων 3, 5, 7 και 8, η προστασία, η διαχείριση και η ρύθμιση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζονται οι Συνθήκες, προκειμένου να διασφαλιστεί η διατήρησή τους ως κληρονομιάς των ευρωπαϊκών λαών, πράγμα που συνεπάγεται μακροπρόθεσμη προστασία μέσω της διατήρησης ή αποκατάστασης μιας επαρκούς ποικιλίας και εκτάσεως οικοτόπων. Υπό το πρίσμα του σκοπού αυτού, η εν λόγω οδηγία επιβάλλει στα κράτη μέλη, δυνάμει του άρθρου 2, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 10, να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για τη διατήρηση ή την προσαρμογή του πληθυσμού των εν λόγω ειδών πτηνών σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις, ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ικανοποιητικό. Επομένως, η φράση «όταν [η ενόχληση] έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της [οδηγίας για τα πτηνά]», η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 5, στοιχείο δ′, της εν λόγω οδηγίας, πρέπει, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων αυτών, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι ενοχλήσεις, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης, πρέπει να απαγορεύονται εφόσον έχουν σημαντικές συνέπειες στον σκοπό της διατηρήσεως ή της προσαρμογής του πληθυσμού των εν λόγω ειδών πτηνών σε ικανοποιητικό επίπεδο.

52 Αντιθέτως, το άρθρο 5, στοιχεία α′ και β′, της οδηγίας για τα πτηνά δεν προβλέπει προϋπόθεση ανάλογη με εκείνη του άρθρου 5, στοιχείο δ′, της οδηγίας αυτής.

53 Επομένως, δεδομένου ότι το άρθρο 5, στοιχεία α′ και β′, της οδηγίας για τα πτηνά δεν περιλαμβάνει προϋπόθεση ανάλογη με εκείνη του άρθρου 5, στοιχείο δ′, της οδηγίας αυτής, και λαμβανομένων υπόψη των εκτιμήσεων που παρατίθενται στις σκέψεις 46 έως 49 της παρούσας απόφασης, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η εφαρμογή των απαγορεύσεων του εν λόγω άρθρου 5, στοιχεία α′ και β′, δεν εξαρτάται από τέτοια προϋπόθεση, τούτο δε ανεξαρτήτως του αν οι οικείες ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν ή όχι ως αντικείμενο τη σύλληψη ή τη θανάτωση πτηνών ή την καταστροφή ή τη βλάβη των φωλιών ή των αυγών τους.

54 Κατά συνέπεια, αντιθέτως προς το άρθρο 5, στοιχείο δ′, της οδηγίας για τα πτηνά, το άρθρο 5, στοιχεία α′ και β′, της οδηγίας αυτής δεν αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του τις ανθρώπινες δραστηριότητες οι οποίες δεν ενέχουν κίνδυνο σημαντικών συνεπειών στον σκοπό της διατηρήσεως ή προσαρμογής των πληθυσμών των ειδών πτηνών σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο, οπότε η εξέταση των επιπτώσεων μιας ανθρώπινης δραστηριότητας στο πληθυσμιακό επίπεδο των οικείων ειδών πτηνών δεν ασκεί επιρροή για την εφαρμογή των απαγορεύσεων που προβλέπει η τελευταία αυτή διάταξη.

55 Η εξέταση αυτή είναι, αντιθέτως, κρίσιμη στο πλαίσιο των εξαιρέσεων από τις απαγορεύσεις αυτές, οι οποίες θεσπίζονται βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά (πρβλ. απόφαση της 4ης Μαρτίου 2021, Föreningen Skydda Skogen, C-473/19 και C-474/19, EU:C:2021:166, σκέψη 58).

56 Πράγματι, στο πλαίσιο της εξέτασης των εν λόγω εξαιρέσεων πρέπει να διενεργείται, μεταξύ άλλων, προκειμένου να εξακριβωθεί ο αναλογικός χαρακτήρας της ζητούμενης εξαίρεσης, εκτίμηση τόσο των συνεπειών της επίμαχης δραστηριότητας στο πληθυσμιακό επίπεδο των οικείων ειδών πτηνών όσο και της αναγκαιότητας της δραστηριότητας αυτής, καθώς και των εναλλακτικών λύσεων που καθιστούν δυνατή την επίτευξη του σκοπού του οποίου γίνεται επίκληση προς στήριξη της εν λόγω εξαίρεσης (βλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 4ης Μαρτίου 2021, Föreningen Skydda Skogen, C-473/19 και C-474/19, EU:C:2021:166, σκέψη 59).

57 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά έχει την έννοια ότι η απαγόρευση την οποία προβλέπει το άρθρο 5, στοιχείο δ′, είναι η μόνη η οποία εφαρμόζεται μόνον εφόσον είναι αναγκαία για την πρόληψη ενοχλήσεων που θα είχαν σημαντικές συνέπειες στον σκοπό του άρθρου 2 της οδηγίας αυτής, ήτοι τη διατήρηση ή την προσαρμογή του πληθυσμού όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζονται οι Συνθήκες σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων. Αντιθέτως, η εφαρμογή των απαγορεύσεων του άρθρου 5, στοιχεία α′ και β′, της εν λόγω οδηγίας δεν εξαρτάται από τέτοια προϋπόθεση, ακόμη και όταν ο σκοπός της οικείας ανθρώπινης δραστηριότητας είναι άλλος πλην της σύλληψης ή της θανάτωσης των πτηνών ή της καταστροφής ή βλάβης των φωλιών ή των αυγών τους.

Επί του δευτέρου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

58 Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά έχει την έννοια ότι, όταν από τα επιστημονικά δεδομένα και τις παρατηρήσεις διαφόρων πτηνών μπορεί να συναχθεί ότι στο δάσος στο οποίο προβλέπεται να πραγματοποιηθεί πλήρης υλοτομία (αποψιλωτική υλοτομία) ή μερική υλοτομία (αραίωση) αναπαράγονται περίπου δέκα ζευγάρια φωλεοποιών πτηνών ανά εκτάριο, χωρίς να αποδεικνύεται η παρουσία φωλεοποίησης ειδών πτηνών σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως εντός της περιοχής υλοτόμησης, η πραγματοποίηση των υλοτομήσεων αυτών κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών εμπίπτει στις απαγορεύσεις που προβλέπει η διάταξη αυτή.

59 Κατά πρώτον, όσον αφορά το γεγονός ότι από τα επιστημονικά δεδομένα και τις παρατηρήσεις των διαφόρων επίμαχων πτηνών δεν μπορεί να αποδειχθεί η ύπαρξη, στις οικείες εκτάσεις, ειδών πτηνών σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 45 της παρούσας απόφασης, το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά δεν περιορίζεται μόνο στα είδη πτηνών που βρίσκονται σε τέτοια κατάσταση διατηρήσεως.

60 Κατά δεύτερον, όταν διαπιστώνεται φωλεοποίηση δέκα περίπου ζευγών φωλεοποιών πτηνών ανά εκτάριο σε δάσος που πρόκειται να υλοτομηθεί, το γεγονός ότι πραγματοποιούνται σε αυτό εργασίες αποψιλωτικής υλοτομίας και εργασίες αραίωσης κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών συνεπάγεται την αποδοχή του ενδεχομένου θανάτωσης ή ενόχλησης των πτηνών κατά την περίοδο αυτή ή καταστροφής ή βλάβης των φωλιών ή των αυγών τους. Επομένως, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 46 έως 56 της παρούσας απόφασης, οι πράξεις που αποσκοπούν στην πραγματοποίηση τέτοιων υλοτομήσεων εμπίπτουν, εν πάση περιπτώσει, στις απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′ και β′, της οδηγίας για τα πτηνά και, εφόσον η ενόχληση την οποία συνεπάγονται οι υλοτομήσεις έχει σημαντικές συνέπειες στον σκοπό της διατηρήσεως ή της προσαρμογής του πληθυσμού των εν λόγω ειδών πτηνών σε ικανοποιητικό επίπεδο, στην απαγόρευση του άρθρου 5, στοιχείο δ′, της οδηγίας αυτής.

61 Κατά τρίτον, σύμφωνα με την αρχή της προφύλαξης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 191, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, δεν είναι αδικαιολόγητο να στηρίζεται η διαπίστωση φωλεοποίησης ορισμένου αριθμού ζευγών πτηνών ανά εκτάριο στα επιστημονικά δεδομένα και στις παρατηρήσεις διαφόρων πτηνών, και ειδικότερα, όπως εν προκειμένω, στον τύπο και την ηλικία του δάσους, καθώς και στον εντοπισμό, κατά την αυτοψία των οικείων εκτάσεων, ορισμένων δειγμάτων.

62 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά έχει την έννοια ότι, όταν από τα επιστημονικά δεδομένα και τις παρατηρήσεις διαφόρων πτηνών μπορεί να συναχθεί ότι στο δάσος στο οποίο προβλέπεται να πραγματοποιηθεί πλήρης υλοτομία (αποψιλωτική υλοτομία) ή μερική υλοτομία (αραίωση) αναπαράγονται περίπου δέκα ζευγάρια φωλεοποιών πτηνών ανά εκτάριο, χωρίς να αποδεικνύεται η παρουσία φωλεοποίησης ειδών πτηνών σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως εντός της περιοχής υλοτόμησης, η πραγματοποίηση των υλοτομήσεων αυτών κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών εμπίπτει στις απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′ και β′, της οδηγίας και, εφόσον η ενόχληση την οποία συνεπάγονται οι υλοτομήσεις έχει σημαντικές συνέπειες στον σκοπό της διατηρήσεως ή της προσαρμογής του πληθυσμού των οικείων ειδών πτηνών σε ικανοποιητικό επίπεδο, στην απαγόρευση του άρθρου 5, στοιχείο δ′, της εν λόγω οδηγίας.

Επί του τετάρτου, του πέμπτου, του έκτου και του εβδόμου προδικαστικού ερωτήματος

63 Με το τέταρτο, το πέμπτο, το έκτο και το έβδομο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, τρίτη περίπτωση, της οδηγίας για τα πτηνά, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία επιτρέπει εξαίρεση από τις απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της εν λόγω οδηγίας, ώστε να καθίσταται δυνατή η πραγματοποίηση εργασιών αποψιλωτικής

υλοτομίας και αραίωσης κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως των πτηνών, προκειμένου να προληφθούν σοβαρές ζημιές στο δάσος ως ιδιοκτησία και, σε αντίθετη περίπτωση, αν η ίδια αυτή οδηγία είναι σύμφωνη με τα άρθρα 16 και 17 του Χάρτη.

64 Κατά πάγια νομολογία, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να διατυπώνει συμβουλευτικές γνώμες επί ζητημάτων γενικού ή υποθετικού χαρακτήρα [απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Απομάκρυνση του θύματος εμπορίας ανθρώπων), C-66/21, EU:C:2022:809, σκέψη 82 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

65 Συναφώς, το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, τρίτη περίπτωση, της οδηγίας για τα πτηνά επιτρέπει στα κράτη μέλη να εισάγουν εξαίρεση από τις απαγορεύσεις του άρθρου 5 της οδηγίας αυτής, ιδίως για την πρόληψη σοβαρών ζημιών στα δάση.

66 Επιπλέον, τέτοια εξαίρεση φαίνεται να μπορεί να χορηγηθεί, κατά το εσθονικό δίκαιο, υπό τη μορφή έγκρισης της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος, σύμφωνα με το άρθρο 55, παράγραφοι 3 έως 5^1, του LKS.

67 Εν προκειμένω όμως, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν προκύπτει ότι οι αναιρεσείουσες των κύριων δικών ζήτησαν από τις εσθονικές αρχές να τους επιτρέψουν να θεσπίσουν εξαίρεση από τις απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας για τα πτηνά, χορηγώντας τους εγκρίσεις, κατά την έννοια του άρθρου 55, παράγραφοι 3 έως 5^1, του LKS. Μάλιστα, όσον αφορά ειδικότερα την Lemeks Põlva, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατ' έφεση, διαπιστώθηκε ότι η AS Lemeks Põlva δεν προέβαλε κάποιον από τους λόγους εξαίρεσης που προβλέπει η διάταξη αυτή.

68 Επομένως, δεδομένου ότι το τέταρτο, το πέμπτο, το έκτο και το έβδομο προδικαστικό ερώτημα έχουν υποθετικό χαρακτήρα, είναι απαράδεκτα.

Επί των δικαστικών εξόδων

69 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών,

έχει την έννοια ότι:

η απαγόρευση την οποία προβλέπει το άρθρο 5, στοιχείο δ′, είναι η μόνη η οποία εφαρμόζεται μόνον εφόσον είναι αναγκαία για την πρόληψη ενοχλήσεων που θα είχαν σημαντικές συνέπειες στον σκοπό του άρθρου 2 της οδηγίας αυτής, ήτοι τη διατήρηση ή την προσαρμογή του πληθυσμού όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζονται οι Συνθήκες σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές,

επιστημονικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων. Αντιθέτως, η εφαρμογή των απαγορεύσεων του άρθρου 5, στοιχεία α′ και β′, της εν λόγω οδηγίας δεν εξαρτάται από τέτοια προϋπόθεση, ακόμη και όταν ο σκοπός της οικείας ανθρώπινης δραστηριότητας είναι άλλος πλην της σύλληψης ή της θανάτωσης των πτηνών ή της καταστροφής ή βλάβης των φωλιών ή των αυγών τους.

2) Το άρθρο 5, στοιχεία α′, β′ και δ′, της οδηγίας 2009/147

έχει την έννοια ότι:

όταν από τα επιστημονικά δεδομένα και τις παρατηρήσεις διαφόρων πτηνών μπορεί να συναχθεί ότι στο δάσος στο οποίο προβλέπεται να πραγματοποιηθεί πλήρης υλοτομία (αποψιλωτική υλοτομία) ή μερική υλοτομία (αραίωση) αναπαράγονται περίπου δέκα ζευγάρια φωλεοποιών πτηνών ανά εκτάριο, χωρίς να αποδεικνύεται η παρουσία φωλεοποίησης ειδών πτηνών σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως εντός της περιοχής υλοτόμησης, η πραγματοποίηση των υλοτομήσεων αυτών κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών εμπίπτει στις απαγορεύσεις του άρθρου 5, στοιχεία α′ και β′, της οδηγίας και, εφόσον η ενόχληση την οποία συνεπάγονται οι υλοτομήσεις έχει σημαντικές συνέπειες στον σκοπό της διατηρήσεως ή της προσαρμογής του πληθυσμού των οικείων ειδών πτηνών σε ικανοποιητικό επίπεδο, στην απαγόρευση του άρθρου 5, στοιχείο δ′, της εν λόγω οδηγίας.

(υπογραφές)